1.

Tisíc rokov múdrosti

Čo by ste poradili svojmu mladšiemu ja?

KONCOM ROKA 2022 som počas svojho každoročného narodeninového rituálu položil túto otázku asi tuctu ľudí vo veku najmenej osemdesiat až deväťdesiat rokov. Každý rok sa venujem novému a (dúfajme) zaujímavému cvičeniu, ktoré ma núti premýšľať a rozvíjať sa. V predchádzajúcich rokoch som v tento deň písaval ďakovné listy rodine a priateľom, šiel na dvanásťhodinovú tichú prechádzku a pokúšal sa zdolať vlastnú verziu misogi (japonského rituálu spočívajúceho vo vykonávaní činnosti, ktorá je taká náročná, že jej benefity budete pociťovať počas celého zvyšku roka).

Rok 2022 bol však iný.

Keď sa mi v máji narodil syn, zmenilo to môj vzťah so základnou realitou, ktorou je čas. Sledovanie jeho plynutia – v každodenných zmenách aj v protiklade medzi novým životom a starobou mojich rodičov, ktorú som si náhle uvedomil –, vo mne vyvolalo zápas so samotnou jeho podstatou.

Rozhodol som sa skúmať múdrosť času pomocou rozhovorov s tými, ktorí žili podstatne dlhšie než ja. Keď som si kedysi plánoval svoj život, moje naivné mladšie ja si pýtalo rady od najbohatších ľudí, ktorých som poznal. Moje staršie a (o niečo) osvietenejšie ja sa v snahe urobiť to isté obrátilo so žiadosťou o radu na najmúdrejších ľudí, ktorých som poznal. Zaujímal ma pohľad starších ľudí na to, čo sa v živote naučili.

Čo oľutovali? Kde zišli zo správnej cesty? Čo ich dlhodobo tešilo a napĺňalo? Ktoré odbočky sa ukázali byť lepšie než pôvodná trasa? Čo s istotou vedeli a nakoniec to tak nebolo?

Čo z toho, čo vedia teraz v deväťdesiatke, by radi vedeli, keď mali tridsať?

Viedol som rozhovory s rôznorodou skupinou ľudí, ktorí ma fascinovali. Videohovor s mojou deväťdesiatštyriročnou babkou z Indie, ktorá sa narodila ako princezná v malom kráľovstve, skôr než jej rodinu vyhnali britskí kolonizátori, ma obohatil o túto krásnu myšlienku: „Nikdy sa neboj smútku, pretože obvykle sedáva hneď vedľa lásky." Deväťdesiatosemročný rodinný priateľ, ktorý bol hollywoodskym spisovateľom, mi poslal e-mail so slovami, ktoré sa mi páčili zo všetkého najviac: „Hlas zvyšuj len počas loptovej hry, nikdy inokedy." Jeho osemdesiatosemročná manželka, niekdajšia seriálová hviezda, ktorú spoznal pri natáčaní a šialene sa do nej zamiloval, dodala: „Nájdi si dobrých priateľov a raduj sa z nich, pretože človek je bohatý vtedy, keď je milovaný a miluje." Osemdesiatročný otec môjho blízkeho priateľa mi poslal textovú správu, v ktorej vyjadril ľútosť nad tým, že jeho telo s pribúdajúcimi rokmi chradne: „Správaj sa k svojmu telu ako k domu, v ktorom budeš musieť bývať ďalších sedemdesiat rokov." Ďalej napísal: „Ak sa stretneš s malým problémom, daj veci do poriadku. Z malých problémov sa totiž časom stávajú veľké. Platí to rovnako o láske, priateľstvách, zdraví aj domove." Jeden deväťdesiatdvaročný muž, ktorý práve prišiel o svoju milovanú ženu, s ktorou prežil sedemdesiat rokov, povedal niečo, čo nám obom vohnalo slzy do očí. Bol to jeho poetický opis ich spoločného večerného rituálu: „Každý večer pred spaním povedz svojej partnerke, že ju miluješ. Jedného dňa zistíš, že druhá strana postele je prázdna a budeš si priať, aby si jej to mohol povedať." Ako s poslednou som sa rozprával s deväťdesiatštyriročnou pratetou jedného z mojich najlepších priateľov. Vyslovila krásnu myšlienku, ktorá tieto rozhovory uzavrela: „Keď pochybuješ, miluj. Svet vždy dokáže využiť viac lásky."

Niektoré odpovede boli humorné a vtipné („Tancuj na svadbách, kým si nezoderieš nohy."), iné veľmi dojemné („Nikdy nenechaj zničiť dobré priateľstvo."). Niektoré obsahovali bežné myšlienky, ktoré sa roky opakujú („Nikdy nezabudni, že sa ti vždy podarilo zvládnuť zlé chvíle."). Ďalšie boli originálne a predstavovali dôvod na zamyslenie („Ľútosť v dôsledku nečinnosti bolí vždy viac než ľútosť vyvolaná konaním."). Múdre slová týchto ľudí boli výsledkom 1 042 rokov skúseností.

Naše dialógy som nijako neusmerňoval – jednoducho som im položil otázku a bolo na nich, ako sa k nej postavia. Sústredili sa na celé spektrum vecí – budovanie trvalých vzťahov, zábavu, investovanie do duševného a telesného zdravia v budúcnosti, výchova rozumných detí a podobne. To, čo som počul, malo nepochybne obrovskú hodnotu. Ešte väčšiu však možno malo to, čo som nepočul. Všetkým tým radám, poznatkom a múdrym slovám niečo dôležité chýbalo.

Nikto nespomenul peniaze.

VŽDY BUDE NEJAKÁ VÄČŠIA LOĎ

Skôr než sa posunieme ďalej, chcem vám povedať jednu dôležitú vec. V tejto knihe netvrdím, že peniaze *nie sú dôležité.* Nehovorím, že by ste sa mali vzdať svojho majetku, odísť do Himalájí a žiť tam životom mnícha, ktorý šestnásť hodín denne v tichosti medituje. Ak to chcete urobiť, v poriadku, ja sa však k vám nepridám!

Peniaze sú *„niečo“*, len jednoducho nemôžu byť to *jediné*.

Moje bádanie týkajúce sa peňazí a šťastia možno zhrnúť do troch kľúčových poznatkov:

1. Peniaze robia šťastnejšími ľudí s nižšími príjmami, pretože ich zbavujú záťaže a zmierňujú stres. V prípade týchto nižších úrovní príjmu je skutočne *možné* kúpiť si za peniaze šťastie.
2. Ak je váš príjem vyšší a ste *nešťastný,* viac peňazí to zrejme nezmení.
3. Ak máte príjem nad touto základnou úrovňou a ste *šťastný,* viac peňazí zrejme u vás nepovedie k väčšiemu pocitu šťastia.

Druhý a tretí bod poukazujú na rovnaký dôležitý záver – keď dosiahnete základnú úroveň finančnej pohody, viac peňazí zrejme vaše celkové šťastie nejako významne neovplyvní. Inými slovami, štandardná výsledková tabuľa zameraná na peniaze môže byť užitočná na úplnom začiatku vašej cesty, je však prekážkou, ak ste na ne naviazaný v neskorších dňoch. Súhlasí s tým aj Arthur Brooks, autor bestsellerov, profesor na Harvard Business School

a popredný odborník na šťastie: „Čo sa týka peňazí a šťastia, náš psychologický kód obsahuje chybu.“[*] Tvrdí, že táto chyba je dôsledkom toho, že si svoje šťastie na začiatku života nesprávne spájame s nárastom príjmov – teda že ako deti a mladiství zažijeme istý pozitívny vplyv peňazí a potom po zvyšok života „slintáme v očakávaní dobrých pocitov, keď zazvoní zvonec v podobe peňazí“.

Vplyvom tejto chyby zotrvávame na akomsi metaforickom bežiacom páse. Neustále bežíme za šťastím, ktoré nám kedysi priniesli peniaze, nikam sa však nedostaneme.

V článku, ktorý v roku 2018 publikoval profesor na Harvard Business School Michael Norton, sa píše o práci výskumníkov, ktorí sa skupiny milionárov opýtali, (1) akým číslom na stupnici od 1 do 10 by vyjadrili svoje šťastie a (2) o koľko viac peňazí by potrebovali, aby sa dostali na číslo 10. Norton tento výskum okomentoval slovami: „Prakticky všetci bez ohľadu na bohatstvo a príjem hovoria, že by potrebovali dva až trikrát toľko.“[†]

Rozhodol som sa to otestovať a rovnaké otázky som položil skupine mojich známych, ktorí boli z finančného hľadiska úspešní. Ich odpovede boli prekvapujúco konzistentné – autor technologickej aplikácie v hodnote tridsať miliónov dolárov povedal, že na to, aby bol dokonale šťastný, by potreboval dvakrát viac. Podnikateľ so softvérom, ktorý má cenu sto miliónov dolárov, povedal, že by potreboval päťkrát viac. Investorka s majetkom v hodnote tri milióny dolárov povedala, že by potrebovala trikrát viac. S výnimkou jedného osvieteného investora s majetkom vo výške dvadsaťpäť miliónov dolárov, ktorého odpoveď znela: „Úprimne povedané, šťastný som aj teraz“ (hoci dodal: „Ale keby som mal dvakrát toľko, zrejme by som mohol oveľa viac lietať súkromným lietadlom, čo by bolo skvelé), všetci bez ohľadu na celkovú čistú hodnotu svojho majetku povedali, že na to, aby boli dokonale šťastní, by potrebovali dva až päťkrát viac peňazí.

---

[*] Arthur C. Brooks, „How to Buy Happiness“, *The Atlantic,* 15. apríl 2021, https://www.theatlantic.com/family/archive/2021/04/money-income-buy-happiness/618601/.

[†] Joe Pinsker, „The Reason Many Ultrarich People Aren't Satisfied with Their Wealth“, *The Atlantic,* 4. december 2018, https://www.theatlantic.com/family/archive/2018/12/rich-people-happy-money/577231/.

Nikdy nezabudnem na rozhovor s priateľom, ktorý krátko predtým zarobil predajom svojej výrobnej spoločnosti sto miliónov dolárov. Opýtal som sa ho, či je teraz šťastnejší, keďže je bohatší, než si väčšina ľudí dokáže predstaviť. Predpokladal som, že povie *samozrejme!* Jeho odpoveď ma prekvapila. Povedal mi, že po uzavretí obchodu zobral rodinu a priateľov na týždeň na prenajatú jachtu, aby to oslávili. Nedočkavo čakal na chvíľu, keď všetci nastúpia na prekrásnu loď, za ktorú zaplatil ťažko zarobenými peniazmi za predaj firmy. Keď už boli všetci na mieste, stala sa zvláštna vec. Jeden z jeho priateľov sa zahľadel na susedné kotvisko, kde kotvila ešte väčšia a luxusnejšia jachta a utrúsil: „Fíha, zaujímalo by ma, čia je táto!" Pocity šťastia a spokojnosti, ktoré môj priateľ dovtedy prežíval, pri tomto porovnaní rýchlo pominuli.

Vždy bude nejaká väčšia loď.

Z toho, že múdri starí ľudia nespomenuli peniaze, ako aj z vedeckého výskumu peňazí a šťastia a osobných výpovedí finančne zabezpečených ľudí vyplýva najdôležitejšie ponaučenie, ktoré je základom tejto knihy:

Peniaze nám môžu *umožniť* bohatý život, v konečnom dôsledku ho však bude *určovať* všetko ostatné.

2.

Päť druhov bohatstva

Ak nezmeníte smer, môžete skončiť tam,
kam smerujete.
— LAO-C'

V TREŤOM STOROČÍ PRED N. L. sa k moci dostal kráľ Pyrrhos z Epiru ako málo známy vedúci predstaviteľ rozrastajúceho sa územia v Grécku. Bol druhým bratrancom Alexandra Veľkého a získal si povesť silného a strategického vojenského vodcu. V roku 280 pred n. l. už mal za sebou niekoľko úspešných vojen po celom polostrove a ovládol takmer celý región.

Jeho hladké vojnové ťaženie sa však čoskoro stalo minulosťou.

V tom istom roku ho o pomoc požiadal mestský štát Tarent v južnom Taliansku, ktorý bol vo vojne s Rímskou republikou. Tarent síce nebol jeho výslovným spojencom, uvedomoval si však hrozbu, ktorú by pre jeho moc predstavovala rozrastajúca sa Rímska republika. Osvojil si teda myšlienku „nepriateľ môjho nepriateľa je môj priateľ" a so svojou veľkou a dobre vycvičenou armádou sa vyplavil na cestu do južného Talianska, pripravený odraziť útok rímskych útočníkov.

Na začiatku sa zdalo, že bitka na pláni neďaleko mesta Heraklea má jasného víťaza – Pyrrhova armáda porážala zle zorganizované rímske vojsko, ktorého generáli predpokladali, že Tarent bude ľahká korisť.

Rimania však nabrali sily a na nepriateľa veľmi účinne zatlačili. Po niekoľko dní trvajúcom tvrdom zápase muža proti mužovi zostala celá pláň presiaknutá krvou. Kráľ Pyrrhos síce napokon vyhral, cena však bola

mimoriadne vysoká, keďže stratil množstvo najlepších vojakov vrátane hlavného generála.

Napriek týmto stratám vycítil príležitosť rozšíriť vplyv svojho kráľovstva do južného Talianska. Rozhodol sa preto znovu bojovať a pri meste Ascoli sa s rímskym nepriateľom stretol znova.

Aj v tejto bitke vyhral, ale až po niekoľkých dňoch ťažkých bojov, ktoré jeho vojsko zdecimovali po telesnej i duševnej stránke. Na konci bitky údajne zvolal: „Ešte jedno takéto víťazstvo a je po nás!" Cena za tieto „víťazné" bitky bola privysoká, a tak sa kráľ Pyrrhos z Epiru z Talianska stiahol a vrátil sa domov. Viedol ešte zopár bezvýznamných vojenských ťažení a o päť rokov za záhadných okolností zahynul v boji.

Na osude kráľa Pyrrha, ktorého snaha zapísať sa do dejín viedla k spomínaným nešťastným bitkám s Rimanmi, však je aj niečo pozitívne. Jeho meno naozaj žije ďalej, aj keď zrejme nie tak, ako to mal v úmysle.

Pojmom *Pyrrhovo víťazstvo* dnes označujeme víťazstvo, ktoré víťaza stálo tak veľa, že vyznieva ako porážka. Je to víťazstvo vedúce k nenapraviteľným škodám. Vyhral síce bitku, ale prehral vojnu.

Jeho príbeh nie je len náhodným poučením z histórie. Dôležité je toto: Pyrrhovým víťazstvám sa vo svojom živote musíte vyhýbať. A bohužiaľ, ak nezmeníte svoj smer, je dosť možné, že ich utrpíte.

Po tejto mimoriadne nebezpečnej ceste kráčate, lebo robíte jednoduchú chybu – meriate nesprávnu vec.

Peniaze.

Keď je meradlom výkonnosti jasne definovaný cieľ, tento cieľ sa pre ľudí stane prioritou bez ohľadu na súvisiace a neplánované dôsledky. Nevidíte nič iné, sústredíte sa len na jedno kritérium, nech to stojí čokoľvek. Každé ďalšie povýšenie, zvýšenie platu a bonus vnímate ako víťazstvo, pričom však ignorujete bolestné straty vo svojej vlastnej vojne, ktorá vám pomaly prekĺzava medzi prstami. Peniaze sa pre vás nestali len meradlom, ale aj jasne definovaným cieľom.

Vojna, ktorú vediete, je o šťastí, naplnení, láskyplných vzťahoch, zmysluplnosti, raste a zdraví. Keď sa všetky vaše bitky týkajú výlučne peňazí, *môžete* ich vyhrať, ale vojnu *prehráte*.

Varovným signálom nie je strata života ani končatín, ako to bolo v prípade kráľa Pyrrha, no ani tie vaše neznejú lákavo:

- splníte ďalší cieľ v podobe kvartálneho zisku, ale prídete o ďalšiu oslavu nejakého výročia;
- získate rekordne vysoký bonus, no neuvidíte ani jeden športový zápas svojho dieťaťa;
- prijmete každú jednu pracovnú úlohu, nenájdete si však čas na stretnutie so starým priateľom;
- zamestnanie si udržiavate, aby ste boli zabezpečený, necháte však zvädnúť a uhynúť svoj vyšší zmysel;
- za týždeň máte päť večerí s klientmi, ale nedokážete vyjsť po schodoch bez zadýchania;
- nikdy sa nevzdávate peňazí, no neváhate sa vzdať svojho pokoja v duši.

Keď budete takto pokračovať a vidieť len peniaze, čaká vás Pyrrhovo víťazstvo.

VAŠA NOVÁ VÝSLEDKOVÁ TABUĽA

Vašou novou výsledkovou tabuľou je *päť druhov bohatstva:*

1. časové bohatstvo
2. spoločenské bohatstvo
3. duševné bohatstvo
4. telesné bohatstvo
5. finančné bohatstvo

Zatiaľ čo tradičná stará výsledková tabuľa bola založená výlučne na finančnom bohatstve, nová má päť rôznych pilierov, ktoré charakterizujú skutočne bohatú existenciu. S týmito piatimi druhmi bohatstva už viac nebudete musieť čakať, pretože šťastie a naplnenie, ktoré boli predtým vaším vysnívaným cieľom, sú teraz súčasťou samotnej cesty. Nemusíte čakať, kým dôjdete do cieľa – môžete mať pocit, že do neho prichádzate každý deň.

Táto nová výsledková tabuľa je podstatne lepšia v nasledujúcich troch hlavných oblastiach:

1. **MERANIE:** Súčasťou vášho merania v ktoromkoľvek časovom bode sú všetky piliere šťastnej a napĺňajúcej existencie, vďaka čomu máte možnosť prijímať adekvátne opatrenia. Pri meraní sa sústreďte na tú správnu vec a budete robiť správne kroky. Keď sa zameriate na vojnu, uprostred chaosu spôsobeného jednotlivými bitkami ju budete mať vždy pred očami.
2. **ROZHODNUTIE:** Predstavuje dynamický pohľad, ktorým môžete hodnotiť malé i veľké životné rozhodnutia. Prestanete sa zameriavať len na finančné zdravie a svoje rozhodnutie môžete posudzovať z hľadiska jeho vplyvu na všetkých päť druhov bohatstva. Rozhodnutie, ktoré na starej výsledkovej tabuli vyzeralo hrozivo (malo negatívny vplyv na finančné bohatstvo), môže na novej pôsobiť zaujímavo (pretože bude mať pozitívny vplyv na niekoľko ďalších druhov bohatstva).
3. **PLÁN**: Je modelom pre proaktívny životný plán, ktorý zohľadňuje vaše rokmi sa meniace priority a dovoľuje vám sústrediť sa na konkrétne individuálne bitky bez toho, aby ste museli obetovať svoje víťazstvo v dlhšie trvajúcej vojne. Keď budete posudzovať kompromisy, ktoré ste ochotný (a ktoré nie ste ochotný) urobiť, aby boli konkrétne oblasti pre vás prioritou, budete mať vo veciach jasno.

Každý z týchto piatich druhov bohatstva je dôležitý. Kľúčovými pre budovanie komplexne napĺňajúcej existencie sú však vzťahy medzi nimi – vzájomné pôsobenie a stanovovanie priorít.

ČASOVÉ BOHATSTVO je sloboda rozhodovania o tom, ako, s kým a kde budete tráviť svoj čas a kedy ho vymeníte za niečo iné. Vyznačuje sa uznaním a hlbokým chápaním vzácnosti času ako aktíva – jeho hodnoty a dôležitosti. Je to schopnosť zamerať veľkú pozornosť a sústrediť sa na činnosti prinášajúce nadpriemerné výsledky. Je to tiež kontrola nad vlastným časom, schopnosť stanoviť si priority, čiže schopnosť určiť

podmienky, za ktorých príležitosti využijete a za ktorých nie. Ak vám v živote chýba časové bohatstvo, uviazli ste v začarovanom kruhu neustálej zaneprázdnenosti – hoci bežíte čoraz rýchlejšie, nikdy nedosiahnete žiadny pokrok a nemáte príliš dosah na to, ako a s kým trávite čas.

SPOLOČENSKÉ BOHATSTVO je vzťah s inými ľuďmi v osobnom a profesionálnom živote – hĺbka a rozsah vášho spojenia s tými, ktorí sú okolo vás. Je to sieť kontaktov, na ktorú sa môžete spoľahnúť, pokiaľ ide o lásku a priateľstvo, a o ktorej viete, že vám pomôže v čase núdze. Je pre vás základom, vďaka ktorému môžete oceniť ostatné druhy bohatstva. Načo by vám bola možnosť byť pánom svojho času, keby ste ho nemali s kým tráviť? Aké potešenie by vám priniesla telesná vitalita, keby ste ju nemohli využívať s ľuďmi, ktorých máte radi? Ako by vás mohli uspokojiť peniaze, keby ste sa nemali o koho starať? Spoločenské bohatstvo sa vyznačuje niekoľkými hlbokými, zmysluplnými a zdravými vzťahmi a napĺňajúcimi povrchnejšími kontaktmi v celej komunite alebo kultúre. Ak vám v živote chýba spoločenské bohatstvo, zameriavate sa na získané spoločenské postavenie a máte nedostatok dôležitých vzťahov s veľkou váhou, ktoré prinášajú trvalú spokojnosť a radosť.

DUŠEVNÉ BOHATSTVO je spojenie s vyšším zmyslom a významom, ktoré vás motivuje a usmerňuje pri prijímaní krátkodobých aj dlhodobých rozhodnutí. Je založené na snahe o rast s využitím dynamického potenciálu vašej inteligencie, schopností a charakteru, ako aj na úsilí o celoživotné vzdelávanie a rozvoj. Je to zdravý vzťah s vlastnou mysľou, schopnosť vytvárať priestor pre riešenie dôležitých životných otázok, na ktoré nepoznáme odpoveď, a udržiavanie rituálov podporujúcich pokoj, rovnováhu, jasnú myseľ a regeneráciu. Ak vám v živote chýba duševné bohatstvo, ste nečinný, obmedzujú vás vlastné presvedčenia, stagnujete, venujete sa činnostiam, ktoré nemajú príliš veľký zmysel, a ste neustále v strese.

TELESNÉ BOHATSTVO je vaše zdravie, kondícia a vitalita. Keďže vychádza z prírody, je to najpremenlivejší druh bohatstva. Znamená

to, že v porovnaní s ostatnými druhmi je náchylnejšie na prirodzené chátranie a citlivejšie na neovládateľné faktory a náhodu (pozitívnu alebo negatívnu). Telesné bohatstvo sa vyznačuje zameraním na činnosti, na ktoré máme dosah, ako napríklad pohyb, výživa a regenerácia a vytváranie konzistentných návykov podporujúcich energiu. Ak vám v živote chýba telesné bohatstvo, nie ste dostatočne disciplinovaný na to, aby ste si tieto návyky udržali, a musíte sa vyrovnať s prirodzeným zhoršovaním telesného zdravia, ktoré vás hlavne v druhej polovici vášho života oberie o radosť.

FINANČNÉ BOHATSTVO obvykle definujeme ako finančné aktíva po odpočítaní finančných pasív. Výsledné číslo často nazývame čistá hodnota. Vaša nová výsledková tabuľa obsahuje nový odtieň – medzi pasíva patria aj očakávania toho, čo potrebujete, vaša definícia slov mať *dosť.* Ak vaše očakávania narastajú rýchlejšie než vaše aktíva, v živote nikdy nebudete mať skutočné finančné bohatstvo, pretože budete vždy chcieť viac. Finančné bohatstvo je založené na raste príjmu, spravovaní výdavkov a investovaní rozdielu do dlhodobých aktív, ktoré sa postupom času spájajú. Ak vám v živote chýba finančné bohatstvo, neustále sa venujete porovnávaniu príjmov a výdavkov a ste zaujatý túžbou mať *viac.*

Týchto päť druhov bohatstva teraz tvorí vašu novú výsledkovú tabuľu – takú, ktorá vám umožní vyhrať bitku aj vojnu.

OBDOBIA VÁŠHO ŽIVOTA

Keď začneš kráčať, cesta sa objaví.
— RÚMÍ

Cieľom *piatich druhov bohatstva* je pomôcť vám v tom, aby sa vám darilo *počas* všetkých období vášho života. To, že sa vám má dariť, neznamená, že máte dosiahnuť nejaký utopický stav blaženosti a dokonalej rovnováhy.

Dôležité sú informácie a konanie – pochopenie roly každého druhu bohatstva, posúdenie pák, ktoré ich ovplyvnia, a ich využitie v súlade s vašimi dlhodobými hodnotami a cieľmi.

Takýto stav nie je konečný – je to nepretržitá cesta.

Váš život sa v čase neposúva po jednej stabilnej priamke. Jeho súčasťou sú prílivy a odlivy a má svoje prirodzené *obdobia,* z ktorých každé sa vyznačuje rôznymi túžbami, potrebami, prioritami a výzvami. V každom období musíte prijať to dobré aj to zlé. Keď svoje aktuálne obdobie so všetkými jeho nedokonalosťami a príležitosťami prijmeme a rovnováhu vnímame z pohľadu niekoľkých období, nájdeme spôsob, vďaka ktorému sa nám bude dariť.

Ideálny prístup k obdobiu po dvadsiatke, v ktorom si vytvárame základ života, nemusí byť vhodný po tridsiatke, keď spájame jednotlivé súčasti života do jedného celku, ani po štyridsiatke, keď si budujeme rodinu. Rovnako nemusí byť ideálny ani po päťdesiatke, keď nachádzame zmysel svojho života, či v dôchodkovom období po šesťdesiatke a neskôr. Dokonalý prístup k neskorším obdobiam v živote nemusí fungovať v skorších etapách. Neexistuje žiadny vopred stanovený návod, ako po tejto ceste kráčať. Obdobia každého človeka sú jedinečné. Všetci máme jedinečnú definíciu *rovnováhy.* Nie sú stanovené žiadne lehoty, kedy sa človek mení, kedy sa mu nedarí, učí sa, rozvíja a prispôsobuje. Neexistujú žiadne požiadavky a nikto neurčil, čo je správne a čo nie.

Môžete mať obdobie profesionálneho rozvoja, rozvodu, prispôsobovania sa rodinnej tragédii, obdobie vnútorného zdravia či novej lásky. Vďaka našim piatim druhom bohatstva sa budete vedieť orientovať v každom období – keď pre vás bude svet gombička, aj keď budete čeliť veľkým problémom. Nadobudnete stabilnú schopnosť vnímať hodnotu pri sústredenom pohľade na jednotlivé detaily konkrétnej bitky v danom období, aj v širšom kontexte vojny trvajúcej niekoľko období.

Vo chvíľach bolesti, keď budete na dne, postihne vás tragédia alebo sa pre vás niečo skončí, bude v temnote svietiť svetielko, ktoré pre vás bude tzv. aha momentom. Bude to okamih oslepujúceho poznania, keď vám bude zrazu všetko jasné. Je to pocit, ktorý zažijeme, keď sa na veci pozeráme inými očami. Je to svetlo, ktoré som uvidel, keď mi starý priateľ povedal, že kým

moji rodičia zomrú, uvidím ich už len pätnásťkrát. Je to svetlo, ktoré vidí starec, keď ľutuje, že sa v živote viac nevenoval svojim vášňam. Je to svetlo, ktoré vidia rodičia, keď ich potomok už nehľadá bezpečný úkryt v perinách. Je to svetlo, ktoré vidí umierajúca žena, keď si uvedomí, že nik okrem jej detí si nespomenie na dlhé večery, ktoré trávila v práci.

Je to svetlo, ktoré nechcete nikdy uvidieť; svetlo, ktoré nakoniec uvidíte; ako aj svetlo, ktoré práve teraz potrebujete vidieť.

Viete, že existuje – dokonca viete aj to, ako vyzerá. Počúvate príbehy, prikyvujete na ponaučenia a pokračujete v doterajšom spôsobe života.

Ignorovať ho znamená žiť v temnote.

V reakcii naň však musíte niečo urobiť – musíte využiť to, čo vám do života môže priniesť.

Toto je podstata *piatich druhov bohatstva.* Je to nový spôsob, ako hodnotiť svoj život, pretože keď hodnotíte tú správnu vec, vtedy robíte to, čo je správne, a dosahujete tie najlepšie výsledky.

Vaša cesta sa ešte len začína. Dovoľte, aby vám na ňu svietilo svetlo z opačného brehu.

Teraz vykročte.